

Діяльності, таких як перевищення влади чи службових повноважень, одержання хабара, службове підроблення, які є по суті особливі (спеціальні) випадки службових зловживань.

Загальними серед норм про злочини у сфері службової діяльності поряд з основним складом зловживання владою або службовим становищем слід визнати також перевищення влади або службових повноважень і службову недбалість. Ці склади злочинів співвідносяться між собою, як суміжні, оскільки мають не лише спільні, а й розмежувальні ознаки.

Кришевич Ольга Володимирівна,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ШАХРАЙСТВО В ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Сучасна підприємницька діяльність характеризується систематичними комерційними ризиками, нестабільністю партнерських відносин та порушенням цивільно-правових зобов'язань сторін, включаючи відмежування шахрайства від заподіяння шкоди власнику внаслідок невиконання цивільно-правових зобов'язань. Не менш складним є питання кваліфікації в ситуації коли заподіяння майнової шкоди власнику не пов'язана з наявністю договірних відносин або зустрічних зобов'язань, в даному випадку найчастіше кваліфікують саме майновий злочин, який є фактом, що породжує цивільно-правові зобов'язання внаслідок заподіяння шкоди. Але сучасність диктує інші тенденції, суть яких зводиться до того, що, здійснюючи операцію, її учасники в якійсь мірі йдуть на ризик і нічого злочинного в цьому немає. Підприємницький ризик – звичайне явище в економічній сфері, і це слід враховувати як боржникам, так і кредиторів. Якщо особа у момент отримання інвестиційного авансу (попередньої оплати) має намір по можливості виконати зобов'язання – шахрайство відсутнє, при цьому і не потрібно, щоб ця особа була впевнена в тому, що воно виконає зобов'язання. Обман в будь-якій формі для отримання грошової інвестиції може кваліфікуватися, як шахрайство лише в тому випадку, якщо буде встановлено, що обманне заволодіння грошовими коштами скоєно з метою звернення їх у власність винного чи інших осіб. У випадку якщо підозрюваний не звернув на свою користь або на користь третіх осіб суми отриманих грошових інвестицій, повернути їх вчасно та погасити заборгованість не мав можливості у зв'язку з відсутністю грошових коштів через невміле та невдале ведення підприємницьких справ, то в таких випадках невиконання договірних зобов'язань за таких обставин тягне за собою цивільно-правову відповідальність. Розмежування між кримінальним правопорушенням і цивільно-правовим деліктом не кількісне (розмір доходу, збитку), а якісне – наявність або відсутність в

конкретному випадку обману. Тобто, у разі неповернення у встановлений строк майна (речі, грошей, цінних паперів) правовій оцінці підлягають такі обставини: – відмова боржника повертати одержане майно (передати річ, гроші тощо), посилаючись на відсутність даного факту взагалі, то ми маємо справу з протиправним посяганням на саме майно, що карається в кримінально-правовому порядку; – відмова боржника повернути одержане майно (передати річ, гроші тощо), не заперечуючи самого факту його наявності, посилаючись на неможливість виконання в даний момент взятого зобов'язання, то ми маємо справу з цивільно-правовими відносинами, оскільки посягання на саме майно не відбувається. Розмежування кримінального правопорушення від цивільно-правового делікту слід проводити не по тому, як оформлені укладені між сторонами договори, а по тому, що стало результатом цієї договірної діяльності. Якщо дійсно обидві сторони отримують доходи від обопільної діяльності і залишаються при цьому власниками свого майна (або якась сторона зазнає збитків, але не втрачає права власності на майно), то суть цих відносин лежить у площині цивільного права. Якщо ж одна сторона, приймаючи на себе зобов'язання, не має ніяких реальних можливостей і бажання їх виконувати (попередньо отримавши майно від контрагента, який, у свою чергу, втрачає право власності на передане майно), в даному випадку мова може йти про шахрайство. Різна – як за формою, так і за змістом – діяльність в умовах комерційного ризику виключає можливість притягнення особи до кримінальної відповідальності. Таким чином, вчинення шахрайство в господарській діяльності, є безпосередньо укладання між контрагентами цивільних правочинів, оскільки такі правочини, на перший погляд, утворюють цивільні правовідносини. Наявне різноманіття цивільно-правових угод дає особам, що мають злочинний намір вчинити шахрайство в господарській діяльності, право вибору між найбільш привабливим, простим засобом вчинення злочину, що максимально точно відповідає ситуації і усі ці дії вчиняються з однією метою – завуалювати (приховати) фактичну мету, досягнення якої передбачає злочинний намір, та переведення правовідносин у іншу сферу, яка регулюється окремим законодавством. Отже, одним із проблемних питань є питання визначення намірів осіб, наявність у їх діяч злочинного наміру або звичайної невдачі, несприятливих умов, за яких підприємницький ризик досяг свого нижнього піку і цивільно-правові зобов'язання немає фактичної можливості виконати. Визначення таких характеристик діянь є основою для відмежування дій, що мають злочинний намір, від звичайних невдач у здійсненні підприємницької діяльності. Однак ці проблемні питання натепер не врегульовані кримінальним законодавством.

Необхідно зазначити, що в проєкті Закону України № 3959-1 про внесення змін до адміністративного та кримінального законодавства щодо запровадження діяльності Бюро економічної безпеки України оскільки в чинній редакції є непрацюючою ст. 222 «Шахрайство з фінансовими ресурсами» КК України, пропонують викласти в новій

редакції ст. 222 «Податкове і комерційне шахрайство» - 1. Умисне приховування грошових коштів, належних для сплати до державного чи місцевого бюджету, шляхом не виплати податків, зборів та інших загальнообов'язкових, у тому числі митних, платежів, не надання інформації щодо доходів, які отримані на території України і підлягають обов'язковому державному чи/та місцевому оподаткуванню, наданням неправдивої інформації, внаслідок якої не відбулась сплата податків, зборів та інших загальнообов'язкових, у тому числі митних, платежів в передбаченому законом розмірі, чи відбулось незаконне надання і використання пільг або пряме відшкодування коштів з бюджетів: карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі на строк від трьох до шести років. 2. Ці ж самі дії, вчинені за попередньою змовою групою осіб, в тому числі шляхом реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, або придбанням товариств чи інших юридичних осіб шляхом укладання договорів щодо передачі частки в статутному капіталі, що має на меті вчинення злочину, передбаченого ч. 1 даної статті або якщо такі суб'єкти підприємницької діяльності мають ознаки фіктивності; шляхом використання пов'язаних суб'єктів (п.п.14.1.159 ПК України) та/або вчинені повторно, завдали великої матеріальної шкоди, - карається штрафом від п'яти тисяч до семи тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавленням волі строком від п'яти до десяти років.

Необхідно зазначити, що до суб'єктів господарської діяльності, які мають ознаки фіктивності, у тому числі ФОП, відносяться СПД, які відповідають двом або більше критеріям: 1. виконують роботи, надають послуги або здійснюють поставки товарів одній юридичній особі або декільком юридичним особам, які відповідають критеріям пов'язаних осіб, зазначених в пп.14.1.159 Податкового кодексу України, протягом періоду часу, що перевищує 6 місяців, при цьому такі роботи/послуги можуть виконуватися (товари постачаються) за кількома проектами або договорами одночасно або послідовно; 2. отримують доходи від поставок товарів, робіт, послуг одній юридичній особі або декільком юридичним особам, які відповідають критеріям пов'язаних осіб, зазначених у п.14.1.159 Податкового кодексу України, в розмірі, що перевищує 85% доходу такого фізичної особи-підприємця протягом періоду часу тривалістю більше 6 місяців; 3. не мають власного/орендованого місця для здійснення господарської діяльності з постачання товарів, виконання робіт, надання послуг і здійснюють свою діяльність на території юридичної особи, якій така фізична особа-підприємець постачає товари, надає роботи/послуги або на території інших юридичних осіб, що є пов'язаними з такою юридичною особою (п.п.14.1.159 Податкового кодексу України); 4. здійснюють господарську діяльність з постачання товарів, виконання робіт, надання послуг з використанням майна (телефони, комп'ютери, принтери, факси, меблі, автомобілі,

канцтовари, спецодяг, бензин і т.д.), що належить юридичній особі, якій така фізична особа-підприємців постачає товари, надає роботи/послуги, та/або з використанням майна інших юридичних осіб, які є пов'язаними з такою юридичною особою (п.п. 14.1.159 Податкового кодексу України); 5. до початку реєстрації фізичної особи підприємцем на спрощеній системі оподаткування така фізична особа була штатним співробітником юридичної особи, якій така фізична особа-підприємець постачає товари, надає роботи/послуги, або була штатним співробітником інших юридичних осіб, які є пов'язаними з такою юридичною особою (п.п. 14.1.159 Податкового кодексу України).

Кубальський Владислав Нарцизович,
старший науковий співробітник відділу
проблем кримінального права, кримінології
та судоустрою Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук, доцент

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ТЕРОРИСТИЧНІ АКТИ НА МОРІ

Український вчений М.О. Акімов вважає цілком обґрунтованим припустити, що, з огляду на збільшення кількості попереджених терористичних актів, невдовзі терористична діяльність знову трансформується, а імовірним її полем може стати морський (океанський) простір та узбережжя. Причин для цього, на думку вченого, декілька. По-перше, відкрите море набагато більше за площею, ніж суходіл (навіть якщо брати до уваги лише потенційно вразливі ділянки, у першу чергу моря та протоки у Південно-Східній Азії, Західній та Східній Африці, а також зону Чорноморських проток). До того ж морський (океанський) простір значно гірше контролюється. По-друге, хоч кількість імовірних об'єктів терористичних акцій є меншою, вони не поступаються за ступенем можливої небезпеки тим, що розташовані на землі. По-третє, проблемі морського тероризму досі фактично не приділено достатньої уваги ані на державному (якщо не брати до уваги звичайні протидиверсійні заходи на морі), ані на міжнародному рівні [1, с. 108–109].

Тероризм на морі, на наш погляд, є явищем, що знаходить свій прояв у посяганнях на безпеку мореплавання, які мають міжнародний характер та спрямовані на залякування населення з метою здійснення впливу на прийняття рішень органами державної влади або міжнародними організаціями шляхом захоплення, руйнування або пошкодження судна чи вантажу, навігаційного обладнання, протизаконного впливу на осіб, що перебувають на борту морського судна тощо.

Найважливішим правовим засобом протидії тероризму виступає законодавство про кримінальну відповідальність. Основне призначення